

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Sagesmannen.

Förre gårdssmeden Anders Paradis är född år 1850 i Hödestads socken. Redan vid 12½ års ålder kom han i smedlära, och ganska kort tid efter det att han blev utlörd, blev han gårdssmed på Hogestadsgården, och där har han bott alltsedan dess. För närvarande har han lämnat smedjan, men bor kvar på gården. Han har ett utmärkt minne och har på sista tiden roat sig med att skriva ned en skildring av viktigare händelser i sitt liv. Denna skildring är rik på årtal och namn, vilket vittnar om mannens goda minne. Innehållet rör sig dock huvudsakligen om hans personliga förhållanden och är av ringa folkloristisk betydelse.

W
Högstads
Kyrkostad
1932

3841

Alfred Holmström

ber. Anders P. ...
f. 1850 i Högstads

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

Kyrkogrimen.

Nu är folk inte rädda för någonting mer, och det är konstigt, för de ser inte så mycket iheller nu. Förr i tiden var där aldrig någon, som vågade gå över kyrkogården, sedan det hade blivit mörkt. Då kom kyrkogrimen och föste ut dem.

Skåne
Hälsö
Köping
Maj 1939

3841

Bar. Julius Jacob
född år 1850 i Hälsö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

Spökeri på julnatten.

De sade, att klockan tolv på julnatten så var alla döingarna uppe, och då var hela kyrkogården omringad av spöken. Och en kunde se, att de dansade runt omkring.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Väderleksmärken.

Så länge jag kan minnas har folk givit pass på jula-
dagarna för att se hur vädret skall bli. Sådant som vädret
är på var och en av de dagarna, skall det sedan bliva på
motsvarende månader, och det har stämt rätt så bra.

3841

Barnakärret.

Det fanns ett kärr nere i dalen, som de förr brukade kalla för Barnakärret, för de inbillade glyttarna, att det var därifrån, som barnen blev hämtade.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gärdsfolkets vetskap om sin ålder.

7

Här var en gammal man på gården, som skulle bära en säck säd upp för en trappa, och när han kände på säcken så sade han: "Jag är snart för gammal för att taga i sådant-här." Då frågade jag honom, hur gammal han var, men det visste han inte: Han hade aldrig haft reda på vilket år han var född. Det var rätt allmänt bland folket här, och de visste inte heller så noga vilken dag på året de var födda. Jag kommer ihåg en, som sade, att han var född, när de sädde korn, och en sade, att det var på sjuovare-dagen, men vilken datum det var, kom han inte ihåg.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Den döde.

När en människa hade dött, så stannades klockan i rummet på det klockslag, då han hade dött. De sade, att man skulle lägga en sax på den dödes bröst, men det har jag aldrig sett. Men att de lade en psalmbok på honom, det vet jag. Över ansiktet lades en liten duk. Naboarna brukade alltid komma för att se den döde ett par dagar innan begravningen. Vid begravningen så skulle kistan bäras hela vägen till kyrkan, och då var det ett par lag, som skiftades till att bära.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Julljusen.

De sade, att om man gav akt på vilket ljus, som brann upp förtast på julaftonen, mannens eller kvinnans, så kunde man se, vilken av dem, som skulle dö först. Jag har aldrig givit pass på det, för vi släckte ljusen, när vi gick och lade oss, så de blev aldrig utbrunna den kvällen, och sedan tänkte man aldrig på vilket som hörde till den ene eller den andre.

3841

Ej spinna.

Under julen så satte fruntimmerna undan spinnrockaran på loftet, för de fick inte spinna medan julen varade. Det gällde ända från julafton till Knut.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

3841

Välja nyårspsalm.

Vid den första nytändningen på året, så kunde man taga en psalmbok med sig och gå ut och slå upp en psalm på måfå. Av den psalmen kunde man sedan se, hur året skulle bli.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

Skåne
Högstads
Högstads
31.12.1932

3841

Mitt barn Högstads
Ber. av Pärubris
Juli år 1850
Högstads

Gå med stjärnan.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Det var skolpojkar från Ystad, som brukade gå med stjärnan, och de kom ända hit. För det mesta kom de tretton-afton, men det var ingenting bestämt, för ibland kunde de komma senare, och det hände också, att de kom mitt om julen. Det var en tre eller fyra stycken pojkar, men så hade de en äldre man också med sig, som bar stjärnan. När de kom in, så sjöng de någon psalm eller vad det var för något, och så fick de lite mat, som de stoppade i en påse.

3841

Kyndelsmässeknuda.

Den strängaste vinteren brukar så gott som alltid bli fram i februari, och då kallar de den för "Kyndelsmässeknúda".

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

3841

Namnen på dagarna i påskveckan.

Blåe måndag, vide tisdag, aske onsdag, skärtorsdag
eller skäre torsdag, långfredag eller länge fredag, skitte
lördag.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
14

Skärve
M. Håkstedt
Su. Håkstedt
Maj 8. 1932

3841

Opp. M. Håkstedt
Pär. av Peter Paradi
Född 1850 i Håkstedt

Kristi himmelfärdsdag.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

Kristi himmelfärdsdag hörde det till att alla skulle gå i kyrkan. Den dagen kallade de för den förste bararmedagen, för då började det bli sommar, och när fruntimmerna gick i kyrkan den dagen, så var de alltid lite lättare klädda än förr.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

Midsommarafton.

På midsommaraftonen brukade folket, som gick till "hoa" få ha majstång. De brukade ha den mitt inne på slottsgården. Det var på midsommaraftonens eftermiddag, som da samlades och klädde stången. Här låg en stång, som de hade och klädde varje år. De hade en tvärarm på den och så hängde de kransar i. Där hängde en krans i toppen och så en i varje ända på tvärarmen. Och sedan dansade de på gården omkring stången, och då brukade herrskapet komma ut på trappan och stå och titta på. Och så fick de mat också på gården. Men sedan på kvällen, när det blev mörkt, så fick de inte vara på gården längre, utan då fick de gå in och dansa på logen.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Berättelsegåta.

Jag kan en gåta, som säkert ingen kan gissa. Det var en karl, som kom in på ett ställe, och så sade han:

"God afton, I alla tre.

Men inte vet jag vem den rätta e`.

Jag skulle hälsa från er vän och min från (frände) om äpplet är funnet? "

Så sade hon:"Äpplet är funnet men borta igen."

"Vad är det," sade han.

"Som du," sade hon.

Så sade han:"God natt."

Så sade hon:"Tack."

Det är en riktigt sann historia också. För det var så, att det var en herreman, som hade en piga, men så hade han fått henne med barn, och då kom hon hem till sina

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

föräldrar. När det sedan var tid, att hon skulle ha fått barnet, så skäckade herremannen en släkting till sig dit, för att höra hur det var. När han kom in i huset, så satt där tre stycken fruntimmer, men han visste ju inte, vilken av dem som var pigan, och det var därför, som han sade: "Men inte vet jag vilken den rätta e'." Och så skulle han fråga om barnet var fött, och det var då, som han frågade, om äpplet var funnet. Med äpplet menade han barnet. Och barnet var fött, men sedan hade det dött, och det var därför, hon sade: "Äpplet är funnet men borta igen." Sedan skulle han fråga, om det var en påg eller en tös, och det var det han menade, när han sade: "Vad är det?" Det var ju en påg, och därför sade hon: "Som du." Och sedan sade han: "God natt" och hon sade: "Tack."

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

Ordstäv.

Tiden går och ingenting vi sköter, sa Per Nilsson
på Högestads ängar, när han kallade på sina lata drängar.

Nu är det slut med visslandet, sade han, som fick
fläbben i hjulet.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

Skolgång.

Den förste skolläraren jag kommer ihåg härifrån var egentligen murare, men där var väl gott huvud på honom, och så hade han blivit lärare. Sedan kom det en riktig lärare, och han var klockare också. När jag gick i skolan fick vi lära oss skriva i sand. Där stod lådor med sand, och där fick vi rita i dem, och när det då var färdigt så jämnade vi ut det igen. Sedan fick vi skriva på griffeltavlor och så till slut på papper. De största pojkarna fick hjälpa de små. Det första vi fick göra på morgonen var att sträcka fram händerna, så att läraren kunde se om vi var rentvättade, och om där då var någon, som inte var ren, så fick han på öronen. Den läraren, som vi hade, han slog gärna. Och ibland hade han för sig, att han skulle läsa in

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
21

glyttarna i eldrummet, när de hade gjort något. Jag kommer ihåg en pojke. Han var inte rädd. Läraren hade låst in honom i eldrummet, men när han kom och skulle öppna för honom, så var inte pojken där. Men då hade han krupit in i kakelugnen, för de eldade inte då, och när läraren hade gått, så kröp han fram igen. Vi var i skolan mest hela dagen, då, och när det började skymma, så fick vi ställa oss omkring fönsterna och stå där och läsa så länge vi kunde få sett.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

Straff.

Var där någon av folket på gården, som hade gjort något, som han skulle ha straff för, så blev han inlåst i logen för natten. Ibland kunde han få sitta där flera nätter, men då fick han gå på arbete på dagen.

Kåne
Låstads
1892

3841
A. Anders Parväs
född 1850 i Högestad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

Smedyrket.

Det vanliga var, att vi började klockan sex på morgonen i smedjan, men ibland, när det var brätt, ^{om} så började vi klockan fyra, och så höll vi på till klockan åtta på kvällen. Jag skulle först och främst göra gårdens smiden, men det fick jag betalt för, för jag arrenderade smedjan, men de hade det villkoret, att jag alltid skulle göra gårdens arbete först. Så när där var någon, som kom med någonting, så fick jag taga fast i det, och hade jag då något arbete till någon av hovgårdabönderna, så fick det vara så länge. Det som jag hade mest att göra med var att sko hästar, för på den tiden fick en ju själv stå och smida hästskorna, och sömmen fick en ju också göra själv. Men jag hade ju annat att göra också, för jag fick ju besmida plogar och sätta hjulringar på och sådant. Jag

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

hade ju alltid någon hjälp i smedjan, och ibland hade jag flera stycken. På den tiden gick gesällerna omkring, och de kunde hinna över halva Sverige. De stannade till vid en smedja och arbetade där en tid, och sedan gav de sig iväg till ett nytt ställe. De flesta stannade ju ganska länge (på varje ställe), men där var en gammal gesäll, som brukade komma sådär en gång varje halvår, och då stannade han bara en veckas tid eller så. Han fick aldrig några pengar för (att han arbetade), för det var inte mycket nytta han kunde göra, men han hade ju kosten de dagarna, och så fick han ligga hos de andra gesällerna. Men när vi hade slutat ^{arbetat} att arbeta för dagen eller när det var middagsrast, så ställde han sig i smedjan och gjorde lite småsaker, knivar och ^{hjul} sådant. Järn fick han ju taga i smedjan. När han så hade fått ihop ett litet lager, så gick han därifrån, och så sålde han det i gårdarna, Sedan söp han så länge

3841

pengarna räckte, och sedan fick han börja arbeta igen på ett nytt ställe. Det var bara de första åren, som jag hade smedjan, som han brukade komma, och han var gammal då, så han kunde väl inte fortsätta längre.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—
25
—

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26

Gårdarna i socknen.

Här lyder nästan alltihop under godset, och i hela Högestad och Baldringe är här inte en enda självägande gård mer än prästgården. Allt det andra är det hovgårdabönder, som har. Och så bodde här ju några soldater också och så några tröskemän och sådana. Gården här höll fem soldater och jag tror, att det var tre, som Baldringe skulle hålla. Det var infanterister. Alla arrendegårdanna låg förr längs med vägen mellan Högestad och Sövestad. Det var 16 stycken gårdar. Men sedan blev de ju utflyttade. Det var 1860 och 1861, som alla gårdarna blev utflyttade, så de mesta husen här i socknen är från den tiden. Hovgårdabönderna hade skött sin jord ihop, ända tills gårdarna blev utflyttade. De hade bott mycket trångt och

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
27

besvärligt, och ibland bodde där två familjer i samma lägenhet. Men likväl tyckte de inte om att flytta ut, för de var rädda för att bo ensamma, ifall det skulle hända något. De var särskilt rädda för eldsvåda, men när en tänker efter, så var det ju mycket farligare, när gårdarna låg nära varandra, för de hade ju inte utan halmtak på husen, så det kunde ju lätt hänt, att flera stycken hus hade strukit med, om det hade börjat brinna. Och så hade de sådanadär klinta väggar överallt. Alla husen var ju nästan lika dana. Och gavlaran var bara packat ene ovanför väggen. I stallarna hade de gjort loft, men det var också bara packat och flätat ene, så de tålde knappt att gå på.

Hoveri.

Från början hade de statkarlar bara till att sköta hästarna här på gården, och det var inte så många. När jag kom hit, var här bara sex statkarlar, och de hade fyra hästar vardera att sköta. Det var ju inte så många hästar till ett så stort gods, men så hade de dragoxar också till att driva jorden med. Kor hade de inte många. De behövde inte så många statare då, för hovgårdabönderna hade många dagsverken att göra, och så snart det var tid att slå eller hösta eller plöja, så budades dagsverkarna upp. De fick komma så snart de kallade från gården, och då fick de gå ifrån vad de hade för sig där hemma, om de hade aldrig så brått. Men de fick hålla noga reda på hur många dagsverken de hade gjort, för annars lurade ladufogden dem. Var och en

3841

hade en käpp upphängd vid en bjälke i taket inne i stugan, och när han kom hem ifrån ett dagsverke, så skar han ett märke i käppen, och sedan fick han räkna där hur många han hade gjort. De skulle vara där klockan fyra på morgonen, när de skulle göra dagsverken, så de fick stiga tidigt upp. Där var många, som hade lång väg hit också, och jag vat, att där var de, som bodde ända borta i Rödunge, och så skulle de gå hit och vara här klockan fyra. Och på hösten när det var vackert väder, kunde de få hålla på och arbeta både till klockan nio och tio om kvällarna, innan de fick gå hem.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

3841

Tröskning.

Första gången jag såg en ångtröska var år 1863, men det dröjde ju länge, innan de började bli allmänna. Dessförinnan tröskade de allting med plejlar, och det var ett farligt arbete. Här på gården hade de särskilda tröskemän, som stod hela året på logen och tröskade med plejlar. Det var rätt många, för när en kom in på logen så stod de där två och två mitt emot varandra genom hela logen, och längorna här är väl åtminstone 100 alnar långa.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

Torvskärning.

Alla här på gården hade var sitt skifte i mossen, där de fick taga torv, och de som inte var hovgårdabönder, så att de själva hade häst fick låna på gården, när de skulle köra hem torven. Det var på våren eller försommaren, som en skar torv. När en skulle till mossen, var det alltid till att stiga upp klockan två på natten, för en skulle vara där så fort det började ljusna. Och så hade vi mat med för hela dagen. Då hörde det till, att en utom kött och bröd också skulle ha äggkaka och välling med. Vällingen brukade de ha i ett stort kopparkrus. Somliga hade brännvin också med sig.

Torvjorden kastades upp med en spade och breddes ut på marken och så slog man vatten på, så att det blev en

riktig "plyddra." Med en bräda delades denna sedan upp i rutor så stora som torverna skulle vara. När dessa hade fått ligga och torka en tid fick man köra till mossen igen och vända torverna, så att de kunde torka på undersidan också. Men för att de sedan skulle bli riktigt genomtorra, så fick man kägla dem också. Det var inte så lätt att göra käglor, som blev bra stående, och man höll alltid något så när reda på vem som hade gjort de olika käglorna. Var där då någon, som hade trillat omkull, när man kom till mossen nästa gång, så grinade de åt den, som hade gjort käglan. De torverna, som låg på botten i käglan, blev alltid sura, och när man körde hem det andra så fick de stå kvar en tid till, och därför kägledes de om.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
33

Linneräckornas blekning.

När hovgårdabonderna skulle ha sina linneräckor blekta, så lämnade de alltsamman till herrskapet, och så ställde de om en karl, som skulle vara väktare över det, och så gjorde han en liten hydda, där han satt. Då hade han en hund också med sig.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

Belysning.

Här var det vanligt med tranlampor rätt länge. De brukade ställa dem på en träkubb, som de kallade för "lampe-dallan".

Skåne

Herrestad Id.

Stögrestad s:n

1932

Mynd. Nya Stenström

3841

Köpingebro

Ben. Anders Paradis

Gärdfariehandlare. f. 1850 i Stögrestad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

Det var gott om sådana, som gick omkring och sålde.
det var mest göingar, västgötar och dalkullor. Det var
trä saker, slevar, skrin, vävskedar och sådant, de sålde.
Den som sålde vävskedar, kallade de för "skeamannen".
Och så var där sådana, som gick omkring och lagade dala-
klockor. Vi ha en sådan klocka, som far har köpt på
Ystad marknad 1839.

3841

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
36

Tiggare.

Det var gott om tiggare, som stannade till här vid gården. De brukade alltid låna hus här. Men de tiggde också, och för att de skulle få, vad de ville ha, så skrämde de folket med att de kunde komster. Där var somliga, som hade en riktig vers, som de sjöng, när de kom och tiggde:

O, det är så kallt, så kallt,

Jag fryser.

Knappast mina kläder skyler mig.